

Lapin yliopiston professoreiden Kirsti Lempiäisen, Leena-Maija Rossin ja Suvi Ronkaisen 60-vuotisjuhlahaastattelu

Sanna Erdoğan & Amanda Hekkala

Lapin yliopiston kolme professoria **Kirsti Lempiäinen**, **Leena-Maija Rossi** sekä **Suvi Ronkainen** täyttävät tänä vuonna kuusikymmentä vuotta. Pitkän akateemisen uran tehneet professorit kertovat omista urapoluistaan, sukupuolentutkimuksen yhteiskunnallisesta merkittävydestä ja opettamisesta Lapin yliopistossa sekä antavat vinkkejä tuleville ja nykyisille opiskelijoille.

Kirsti Lempiäisen akateeminen ura lähti käyntiin Tampereen yliopistosta, josta soitettiin lama-aikaan, 90-luvun alussa, ja pyydettiin töihin. Vuodesta 2011 lähtien Lempiäinen on toiminut Lapin yliopistossa. Muita mainittavia uran käännekohtia ovat olleet kirjat, projektit, oma väittely sekä post doc -tutkimuksen edistäminen. Lempiäisen seuraava suuri tavoite on kehittää uutta aikuiskasvatuksen maisteriohjelmaa Lapin yliopistossa. Hänellä on myös uusia yhteistyökumppaneita tutkimuksessa – esimerkiksi Arctic Five -yliopistoista, joiden kanssa yhteistyö hoivan käsitteen ympärillä on jo vireillä. Lisäksi Lempiäinen on suunnittelemassa Anu Valtozen ja Tiina Seppälän kanssa uutta tutkimushanketta.

Lempiäinen arvostaa kollegoilta saamaansa tukea uran aikana ja motivoituu muiden ihmisten kanssa työskentelystä. Työmotivaatio syntyy lisäksi julkaisupolitiikasta ja kirjoista. Hän on mukana Vastapaino-kustantamon toimituskunnassa ja pitää tärkeänä tuottaa ja julkaista tieteellistä kirjalli-

suutta myös suomeksi. Lempiäistä ovat kiehtoneet jo pitkään Charlotte Perkins Gilmanin tekstit ja tämän kirjoitustyyli. ”Sitten varsinkin, kun ei tarvitse enää olla palkkatöissä, voisi kirjoittaa feministiutopioista ja utopioista yleensä. Gilman on sellainen räväkkä kirjoittaja, joka on kirjoittanut sosiologista kuvitelmaa, fiktiivistä tekstiä naisten yhteisöistä. Olihan hänellä erikoisiakin ajatuksia, mutta kelläpä meistä ei olisi”, Lempiäinen naurahtaa.

Leena-Maija Rossin ura on ollut pitkä ja kiemurteleva. Nyt 60 vuoden iässä hänellä on ensimmäinen vakituinen työ. Rossi liittää uransa saavutukset työkentelyyn opettajana ja tutkijana. Hän on vuosien saatossa saanut nähdä oman työnsä elävän ja voivan hyvin erilaisissa julkaisuissa ja entisten oppilaiden töissä. Omien oppilaiden näkeminen erilaisissa työtehtävissä tohtoriksi valmistumisen jälkeen tekee aina opettajan ylpeäksi. Motivaation tutkimustyöhön Rossi saa aiheiden yhteiskunnallisesta merkittävydestä sekä ajankohtaisuudesta. Häntä kiinnostaa

edelleen osallistuminen inspiroiviin tutkimusprojekteihin, ja yhtenä haaveena on kirjan kirjoittaminen, kun siihen löytyy sopiva ajankohta.

Rossi iloitsee, että on saanut uransa aikana olla mukana muutosta edistävässä liikkeessä, jotka ovat vaikuttaneet ajattelu- ja puhetapoihin. Sukupuolentutkimuksen verkosto on antanut tukea niin ammatillisesti sisältöjen suhteen kuin kollegiaalisesti työn tekemisessä, kuten esimerkiksi rahoitusten hakemisessa. Rossi kokee yhdessä kirjoittamisen antoisaksi prosessiksi, jossa lopputulos on aina enemmän kuin vain osiensa summa. Häntä kiehtoisi kirjoittaa yhteisartikkeli muun muassa kollegansa Kaisa Ilmosen kanssa, ja heillä on jo aikaisempia yhteisartikkeleita. Lapin Yliopiston Mari Mäkirannan kanssa kirjoittaminen on ollut suunnitteilla jo muutaman vuoden ajan. Ulkomaisista tutkijoista Rossia houkuttelisi artikkelin kirjoittaminen yhdessä Sara Ahmedin kanssa rodullisuuteen liittyen. Ahmedin kirjoitustyylillä on miellyttävä, ja hänen tekstinsä ovat tunteita herättäviä. ”Melkein kaikkien tekstien mukana kulkeva Judith Butler olisi luonnollinen valinta, mutta vastauksena kysymykseen yhteisartikkelin kirjoittamisesta jonkun kanssa ehkä liian ilmeinen”, Rossi naurahtaa.

Butlerin teoretisoinnin mukana pitäminen erilaisissa teksteissä viehättää Rossia edelleen, sillä performatiivisuuden näkökulma on ollut käänteentekevä sukupuolen- ja seksuaalisuuden tutkimukselle. Rossi mainitsee muitakin tärkeiksi kokemiaan teoreetikkoja, kuten Eve Kosofsky Sedgwickin queer-teorian näkökulmasta. Rossi kokee mielenkiintoiseksi teksteihin palaamiseen uudelleen ja niiden herättämien ajatusten muuttumisen reflektoinnin.

Suvi Ronkainen on aloittanut uransa tutkijana ja työskennellyt erilaisissa tehtävissä akateemisessa ympäristössä monissa eri tiedekunnissa. Nyt hän on palannut takaisin perustehtävään, opettamaan ja viemään tutkimusta eteenpäin.

Ronkaisen urasta voi nostaa esille kolme erityistä kohtaa. Ensimmäinen oli havainto sosiaalipsykologian aineistojen perustumisesta ainoastaan mieskeskeiseen numerotietoon. Tämä epäkohta, jota esiintyi laajemminkin muissa aineistoissa, herätti kiinnostuksen sukupuolentutkimukseen. Toinen merkkipaalu oli Ronkaisen laadullinen tutkimus

ikäntyvän naisen seksuaalisuudesta – aihe, joka tuolloin oli tabu. Tutkimuksen herättämä vastustus teki selväksi, että tällaista tutkimusta tarvitaan. Kolmas merkittävä uran saavutus on liittynyt lainsäädännön muuttamiseen parisuhde- ja perheväkivallan saamiseksi yleisen syytteen alaiseksi. Ronkainen liittyi ryhmään, joka alkoi hyvin systemaattisesti rakentaa tutkimuskenttää, jonka tavoitteena oli perheväkivallan kriminalisointi.

Ronkaisella on ollut aina idealistinen näkemys siitä, että tiede korjaa itseään hyväksyen vaihtuvat tieteen kriteerit sekä tuottaa tietoa, jolla voi korjata havaitut ongelmat. Kaikissa tutkimuksissa tulee pystyä avaamaan näkökulma, niin menetelmällisesti kuin tutkijan intressien kautta. Ronkaista on läpi uran motivoinut yhteinen toimijoiden joukko, joka on nähnyt tarpeen epäkohtien muuttamiseksi ja pystynyt hahmottamaan sukupuoleen liittyviä monimutkaisia asioita. Feministisessä epistemologiassa sukupuolen tutkimukseen liittyy vahva tietokeskustelu, johon muilta tieteenaloilta on tultu mukaan. Ronkaista viehättävät Sandra Hardingin esittämät kysymykset siitä, miten tietoa tuotetaan itsestäänselvien valintojen kautta sekä Hardingin kirjoitukset sijoittautumisen ja sijoittamisen epistemologiasta. Ronkaista houkuttelisi yhteisartikkeli, jossa Hardingin ajatusmaailman pohjalta tarkasteltaisiin Helen Longinin ja Heather Douglassin sosiologiaa sukupuolittuneita tietokäsityksiä.

Ronkaisen mielestä tulisi kiinnittää enemmän huomiota monikulttuurisiin erilaisuuksien kohtaamiseen ja sukupuolen tuottamiseen yhteisöllisinä, yhteiskunnallisina asioina. Vakiintunut sukupuolen tutkimus näyttää ulkoapäin katsottuna länsimaisten, valkoisten, hyvinvoivien ja hyvin koulutettujen ihmisten ja yhteiskuntien tutkimusalalta. Ronkainen on kiinnostunut sukupuolen tuottamisen ja kokemisen erilaisista mahdollisuuksista, jotka antavat enemmän tilaa ja pakottavat erilaiset teoreettiset lähestymistavat kohtaamaan toisiaan. Sukupuoli on läsnä kysymyksissä tiedosta ja sen rakentumisesta. ”Sukupuolta täytyy osata ja uskaltaa katsoa monista erilaisista todellisuuksista käsin ja muistaa, että kysymys sukupuolesta ei ole identiteettikysymys”, Ronkainen tiivistää.

SUKUPUOLTEN MONINAISUUS JA REPRESENTAATIO

Kaikki kolme professoria toivoisivat, että Suomessa oltaisiin sallivampia sukupuolien moninaisuudelle ja ymmärrettäisiin representaatioita laajemmin. Tällä hetkellä on jumiuduttu binääriin kahden sukupuolen järjestelmään, jota tulisi muuttaa jo kouluopetuksessa. ”Olisi tärkeää nähdä, että sukupuoli ei ole kaksi eikä ole olemassa vastakkaisia sukupuolia. Vaikka ajatellaan cis-naisia ja cis-miehiä, niin nekin sukupuolet ovat sisäisesti monenlaisia ja moninaisia”, Rossi tiivistää. Hän toivoo, että jokaisella olisi mahdollisuus toteuttaa ja tehdä sukupuoliaan sillä tavalla kuin itsestä tuntuu hyvältä. Tapahuneesta edistyksestä huolimatta on vielä matkaa siihen, ettei kenenkään tarvitsisi yrittää piilottaa sitä, miten oman sukupuolensa ja seksuaalisuutensa tuntee ja miten sitä haluaa elää. Rossi toivoo, että Lapin yliopistossa moninaisuus ja muunsukupuolisuus arkipäiväistyisivät ja niistä tulisi luonnollinen osa yhteisöä.

Rossin tavoin Ronkainen toivoisi ymmärrystä ja hyväksyntää sekä sukupuolen että sukupuolistumisen monenlaisuudelle ja monitasoisuudelle. Hän näkee tärkeäksi luopua yksilöajattelusta ja yhdestä selkeästä valinnasta sekä jaottelusta. Sen sijaan sukupuoli tulisi nähdä sosiaalisena, kulttuurisena ja osin biologisena monitasoisuutena. Tällä hetkellä sukupuolesta puhutaan pelkästään omana kokemuksena tai omaan identiteettiin liittyvänä päätöksentekona. Puheeseen tulisi liittää sosiaalinen konteksti ja ajantaju. ”Yhteiskunnassa tulisi tarkastella, minkälaisia sosiaalisia kohtaamispisteitä rakennetaan sukupuoleksi tunnistautumisellemme ja minkälaisia puhetoimia kierrätetään. Elämme samassa ajassa erilaisia henkilökohtaisia tarinoita, jotka liittyvät sukupolveen. Ajassa olevat erilaisuudet tulisi nähdä erilaisuuksien jatkumona”, Ronkainen täsmentää.

Lempiäinen on samoilla linjoilla ja korostaa, että representaatioita tehdään ja tuotetaan erilaisissa konteksteissa, kulttuureissa ja alakulttuureissa. Eri- laisten sukupuolipositioiden sallivuus on yhtäältä jumiutunut juhlapuheiden tasolle ilman konkreettisia toimenpiteitä, ja toisaalta jäädään tarkastelemaan yksityiskohtaisia asioita, kuten esimerkiksi urheilussa biologista sukupuolta. Konkreettisenä

viimeaikaisena toimenpiteenä Lempiäinen mainitsee Unisafe-kyselyn, joka toteutettiin Lapin yliopistossa yhdessä Lapin ammattikorkeakoulun kanssa. Hän osallistuu kuluvana syksynä tulosten analyysiin.

KIINNOSTAVAT TUTKIMUSAIHEET

Professorit kannustavat opiskelijoita valitsemaan itselleen tärkeitä aiheita. Rossi kehuu opiskelijoiden seuraavan aikaansa sekä olevan valppaita ja kiinnostuneita yhteiskunnallisista asioista. Tämä näkyy monella tavalla mielenkiintoisina ja monipuolisina tutkimusaiheina, eikä Rossi näe tarpeelliseksi määritellä opiskelijoiden valintoja. Sukupuolentutkimukseen on tullut paljon uutta käsitteistöä, ja keskustelun painopisteet ovat muuttuneet. Sisäinen kriittinen keskustelu ja uudelleen neuvottelu jatkuu edelleen, joten on pysyttävä valppaana koko ajan. Binäärin ajattelun sisällä liikkuvasta keskustelusta on laajennettu queer-tutkimukseen ja intersektionaalisuuteen. Rossi kokee aktivismin muuttuneen eri opiskelijasukupolvien aikana, mikä on tuonut sisältöihin ja terminologiaan uusia näkökulmia.

Lempiäinen haluaa Rossin tavoin kannustaa opiskelijoita sellaisten aiheiden tutkimiseen, jotka he itse kokevat tärkeiksi. Lempiäinen kokee omista taustoistaan johtuen sosiologiaan ja yhteiskuntatieteisiin liittyvät teemat mielenkiintoisiksi, kuten myös jatkuvan oppimisen tai iän ja oppimisen teemat. Tällä hetkellä Lempiäinen opettaa aikuiskasvatusta, jonka sisällöt päivittyvät vuosittain ajan- kohtaisista asioista ja mediassa esille nousevista ilmiöistä.

Ronkaista kiinnostaa, minkälaista suhdetta tietoon rakennetaan somessa, joka on nykyään jo osa ellettävää arkitodellisuutta. Erona aikaisempaan on se, että somessa ”olla”, kun aikaisemmin sinne ”mentiin”. Ronkainen kannustaa opiskelijoita miettimään suhdettaan tietoon ja arvioimaan, mikä luetaan tiedoksi. Sosiaalinen media muuttaa kokemuksen kategorioita ja suhdetta siihen. ”Onko kokemus minun oma individualistinen kokemukseni vai onko se henkilö, joka on somessa?” Ronkainen pohtii.

Ronkaista kiinnostaisi lukea opiskelijoiden teksteistä tiedon ja ei-tiedon välissä olevan alueen uu-

denlaista hahmottamista sekä tiedon ajattelemista yhteisöllisenä, ei yksilöllisenä. Nykyään tietona esitettyjen asioiden määrä on valtava, eikä kukaan voi enää perehtyä kaikkeen. Samaan aikaan maailmassa tehdään isoja päätöksiä, joita perustellaan politiikan sijaan tietoväitteillä. Tulevaisuudessa tarvitaan yhä enemmän osaamista työskennellä erilaisissa dynaamisissa verkostoissa, joissa tieto on kollektiivisesti käytettävissä. ”Kun tutkijaa ei enää ajatella yksinäisenä superyksilönä, vähenee myös ’tietämättömyyden toivottomuuden’ tunne, joka saattaa tulla ison tietomäärän äärellä”, lohduttaa Ronkainen.

VINKKEJÄ OPISKELIJOILLE

Rossilla on opiskelijoille hyvin käytännönläheinen vinkki perehtyä kurssin ja tehtävän ohjeisiin heti alussa. Rossille kielellä on iso merkitys. Suomalaisesta näkökulmasta kansainvälisessä akatemiamaailmassa on hallittava suomen lisäksi vähintään englantia. Rossi korostaa oman äidinkielen ajattelun kehittämisen tärkeyttä, selkeää esiintymistä ja oikeinkirjoitusta.

Ronkainen kehottaa opiskelijoita keskittymään niihin asioihin, jotka oikeasti kiinnostavat. Opiskelun edetessä mielenkiinto kasvaa koko ajan ja aiheen rajaaminen vaikeutuu. Työmäärän paisumista voi estää sillä, että tunnistaa ilmiön kokonaiskuvan ja keskittyy sitten vain siihen, miksi ilmiö kiinnostaa itseä. Tehdyt valinnat vievät tiedollista osaamista tiettyyn suuntaan, ja väistämättä prosessin aikana oppii paljon. Ronkainen vertaa opiskelua purjeh-

timiseen, jossa jatkuvasti tehdään valintoja muuttuvissa olosuhteissa, ja vaikka jokin ratkaisu olisi-kin hiukan huonompi, voi saadusta tiedosta oppia.

Lempiäinen kehottaa verkostoitumaan ja hakeutumaan erilaisiin projekteihin mahdollisimman aikaisessa vaiheessa, kuten esimerkiksi harjoittelijaksi yliopiston laitoksille tai oppiaineisiin, joissa haluaisi sitten itse jatkaa myöhemmin. Lempiäinen kannustaa jakamaan kirjoittamaansa tekstiä opiskelijakavereiden kanssa, jolloin oppii kommentoimaan ja ottamaan palautetta vastaan. Tutkimustyö vaatii situkkuutta ja pitkäjänteisyyttä, sillä tekstiä on tuotettava paljon. Aivojen sijaan suurin työ on takapuolella, eli pitää jaksaa istua ja olla yksin, että saa tekstiä aikaiseksi. Toisaalta akatemia tarjoaa yhteisön, jossa tapaa uusia ihmisiä, osallistuu erilaisiin keskusteluihin ja viettää aikaa ihmisten kanssa. ”Akateeminen maailma on samanlainen kuin muutkin asiantuntijaorganisaatiot. Päästäkseen etenemään uralla joutuu tekemään tekoja, osin myös kilpailemaan kollegoiden kanssa. Omalla kohdalla koen saaneeni olla fiksujen, pätevien ja ihanien ihmisten kanssa, jotka ovat olleet tukena”, Lempiäinen toteaa.

Sanna Erdoğan on Lapin yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan sukupuolentutkimuksen yksikössä väitöskirjatutkijana. Hänen väitöskirjatutkimuksensa käsittelee valtasuhteiden ja sukupuolen merkityksiä urheiluvalmennuksessa.

Amanda Hekkala on politiikkatieteiden ja sosiologian perustutkinto-opiskelija Lapin yliopistossa.